

Novoszáth Péter¹

A hozzáadottértékadó- (áfa-) bevételek hiánya

Bevezetés

Az általános forgalmi adó (áfa) az EU-ban fogyasztott legtöbb termékre és szolgáltatásra kivetett fogyasztási adó. Az adót a termék „hozzáadott értékére” vetik ki a gyártás és a forgalmazás minden szakaszában. Ez azt jelenti, hogy az áfát akkor kell felszámítani, amikor az áfával bejegyzett vállalkozások más vállalkozásoknak (B2B) vagy a végső fogyasztóknak (B2C) értékesítenek. Az Európai Unió tagállamai több milliárd eurónyi hozzáadottérték-bevételt veszítenek adócsalás és a nem megfelelő adóbeszedési rendszerek miatt. Az áfarés, amely a várható áfabevételek és a ténylegesen beszedett áfa közötti különbség, becslést ad az adócsalás, az adóelkerülés, de a csőd, a pénzügyi fizetéseképtelenség vagy téves számítások miatti bevételkiesésekről is. A hozzáadottértékadó-rés becslésének tagállami eltérései tükrözik a tagállamokban meglévő különbségeket az adózási szabályok betartása, a csalás, az adókikerülés, a csődök, a fizetéseképtelenség és az adóigazgatás tekintetében. Jelzést nyújt a nemzeti adóhatóságok teljesítményéről is.²

A hozzáadottérték-adóra vonatkozó európai uniós követelmények

Az Európai Unió (EU) nem rendelkezik egységes adópolitikával, a hozzáadottérték-adók vonatkozásában azonban – mivel azok a tagállamok által az EU költségvetésébe történő befizetések alapjául szolgálnak – a tagállamok által alkalmazandó egységes kereteket határoztak meg. Az Európai Unió a hozzáadottérték-adóra vonatkozóan – ami Magyarországon az általános forgalmi adónak felel meg – állapított meg irányelveket. A vonatkozó uniós irányelv előírásai alapján az adó általános adómértéke nem lehet kevesebb, mint 15%,

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közpénzügyi Tanszék. Kapcsolat: novoszath.peter@uni-nke.hu.

² European Commission: *Questions and answers. VAT Gap: Frequently asked questions*. Brussels, 2020. szeptember 10.

ugyanakkor alkalmazandó felső határt nem tartalmaz. Az irányelv szerint a tagállamok egy vagy két kedvezményes adómértéket alkalmazhatnak meghatározott termékértékesítési és szolgáltatásnyújtási kategóriákra vonatkoztatva. A kedvezményes adómérték nem lehet kevesebb, mint 5%, az adóalap százalékában meghatározva. A szabályozás lehetővé teszi ugyanakkor, hogy azok a tagállamok, amelyek 1991. január 1-jén a kedvezményes körön túli termékek és szolgáltatások esetében adómentességeket vagy alacsonyabb kedvezményes adómértékeket alkalmaztak, azokat továbbra is alkalmazhatják. Így fordulhat elő, hogy egyes tagállamokban három vagy több kedvezményes – köztük 0 százalékos – kulcs is érvényben van.³

Az EU hozzáadottértékadó-rendszerének átfogó reformja

A hozzáadottérték-adó (Magyarországon az általános forgalmi adó, vagyis az áfa) jelentős és egyre fontosabbá váló bevételi forrás az EU-ban. Egy erre vonatkozó tanulmány szerint 2015-ben több mint 1 billió euró összegű bevételt eredményezett, ami az uniós GDP 7%-ának felelt meg.⁴ Az Európai Bizottság még 2016-ban javaslatot terjesztett elő a meglévő szabályozás megreformálására, és 2016. április 7-én a Bizottság elfogadta a hozzáadottérték-adóra vonatkozó cselekvési tervét az EU egységes hozzáadottértékadó-területté alakítása érdekében.⁵ Az átfogó reform legfőbb indoka az, hogy a jelenlegi rendszer, amely 1993-ban átmeneti rendszerként lépett életbe, az eddigi reformok ellenére sem képes megfelelni a globális, digitális és mobil gazdaság fejlődéséből adódó kihívásoknak. Túlságosan széttagolt és egyúttal túlonat túl bonyolult is a tagállami határokon átvitelő üzleti tevékenységet folytató cégek szempontjából, amelyeknek száma azóta megsokszorozódott. Ráadásul tág teret enged a csalásoknak: eltérő elbánásban részesíti a belföldi és a tagállamok közötti tranzakciókat, és lehetővé teszi, hogy az adó megfizetése nélkül lehessen árukat és szolgáltatásokat beszerezni az egységes piacon. Emiatt a tagállamok a jelenlegi rendszerben évente több mint 160 milliárd euró összegű bevételtől esnek el, amelyet, ha befolyna, iskolák építésére, az úthálózat fejlesztésére és az egészségügy korszerűsítésére fordíthatnának. Az EU Bizottság által javasolt új átfogó rendszer tartóoszlopát az alábbi négy alapelv jelentené:

³ European Commission: *VAT rates applied in the Member States of the European Union Situation at 1st January 2020*.

⁴ European Commission: *European Commission proposes far-reaching reform of the EU VAT system*. Brussels, 2017. október 4.

⁵ European Commission: *Action Plan on VAT*.

- Csalás elleni küzdelem: a cégek által a tagállamok között lebonyolított kereskedelembe is be kell majd fizetni a hozzáadottérték-adót, szemben a korábbi adómentességgel.
- Egyablakos ügyintézés: a termékeiket a tagállami határokon átvitelően értékesítő cégek a jövőben egy külön erre szolgáló online portálon – a saját anyanyelvükön, azonos szabályok szerint és megadott dokumentum-mintákat kitöltve – intézhetik majd az adó bevallásával és befizetésével kapcsolatos ügyeiket a saját hazájukban.
- Nagyobb következtettség: a rendszer a célország elvén fog alapulni, azaz az adó végső összegét mindig a végső fogyasztó tagállamában kell befizetni, a helyi adókulcsnak megfelelő összegben.
- Kevesebb adminisztratív teher: a számlázási szabályok egyszerűsítése révén a terméket értékesítő kereskedők a jövőben saját országuk szabályai szerint állíthatják ki a számlákat akkor is, ha tagállami határokon átvitelő kereskedelmet folytatnak, azaz nem kell úgynevezett összesítő nyilatkozatot benyújtaniuk.

A hozzáadottértékadó-rendszert érintő változásokat két ütemben vezetik be. Az első ütem 2020. január 1. napján vette kezdetét, és olyan intézkedéseket tartalmazott, amelyek egyszerűsítettek, egységesítettek egyes eddig meglévő eljárásokat. Például 2020. február 18-án az Európai Tanács új intézkedéseket hagyott jóvá a fizetési adatok továbbítására és cseréjére vonatkozóan az elektronikus kereskedelem hozzáadottértékadó-csalásai elleni küzdelem érdekében. A fizetési adatok cseréjének új rendszere megerősíti a tagállamok azon képességét, hogy az elektronikus kereskedelem hozzáadottértékadó-csalásai ellen küzdjenek azáltal, hogy elindították a fizetési információk központi elektronikus rendszerét (*Central Electronic System of Payment information – CESOP*).⁶ A CESOP 2024-től öt évig nyilvántartást vezet az EU-n belüli, határokon átnyúló fizetési információkról, valamint a harmadik országokba vagy területekre történő befizetésekről.⁷ Ez lehetővé teszi az adóhatóságok számára, hogy megfelelően ellenőrizzék a hozzáadottértékadó-kötelezettségek megfelelő teljesítését a vállalkozók és a fogyasztók között (B2C) folyó határokon átnyúló árukereskedelem és szolgáltatásnyújtás esetében.⁸

⁶ European Commission: *Central Electronic System of Payment information*.

⁷ Council Regulation (EU) 2020/283 of 18 February 2020 amending Regulation (EU) No 904/2010 as regards measures to strengthen administrative cooperation in order to combat VAT fraud (OJ L 62, 2.3.2020, p. 1); Council Directive (EU) 2020/284 of 18 February 2020 amending Directive 2006/112/EC as regards introducing certain requirements for payment service providers (OJ L 62, 2.3.2020, p. 7).

⁸ European Commission: *New measures to fight VAT fraud using payment data*. Taxation and Customs Union.

Az EU-tagállamok pénzügyminiszterei 2020. február 18-án új egyszerűsítési szabályokban állapodtak meg, amelyek megnyitják a hozzáadottérték-adó alóli mentességet a más tagállamokban letelepedett kisvállalkozások előtt, és segítenek csökkenteni az áfaszabályok betartásának költségeit. Az új rendszer célja, hogy csökkentse a bürokráciát és a kis- és középvállalkozások (kkv-k) adminisztratív terheit, és egyenlő versenyfeltételeket teremtsenek a vállalkozások számára, függetlenül attól, hogy hol telepedtek le az EU-ban. A kkv-kra vonatkozó új hozzáadottértékadó-rendszert 2025. január 1-jétől kell alkalmazni.⁹

A második ütem 2021. január 1-től veszi kezdetét. Ennek keretében a 2015-ös évben a nem adóalany megrendelők részére teljesített távolról is nyújtható szolgáltatásokhoz kapcsolódó bejelentkezési, pénzügyi és adminisztratív kötelezettségek teljesítésének megkönnyítése érdekében bevezetett MOSS-rendszert¹⁰ kiterjesztik a más európai uniós tagállamból vagy harmadik országból érkező 150 eurónál kisebb értékű küldemények értékesítésére (OSS).¹¹

A hozzáadottértékadó- (áfa-) bevételek hiánya az EU tagállamaiban

A hozzáadottértékadó-hiány mértékének számszerűsítése elősegítheti jól irányzott, a beszedést javító intézkedések kidolgozását és azok hatékonyságának nyomon követését. A hozzáadottértékadó-hiány becslésének módszertana egy erre a célra kidolgozott ökonometriai modellen és az egyes tagállamok 2000 és 2017 közötti hozzáadottértékadó-rése alakulásának történelmi megfigyelésén alapul.¹²

Az uniós tagállamok általános áfarése a 2017. évi 140,9 milliárd euróról 2018-ra 140,0 milliárd euróra esett vissza. A bevételek magasabb növekedése miatt relatív értelemben az EU-szintű különbség 11,0%-ra esett vissza, a 2017. évi 11,5%-ról 2018-ban az EU-tagállamok általános VTTL- (*VAT Total Tax Liability*) értéke 3,6%-kal 1,272 milliárd euróra, míg az áfabevétel 4,2%-kal 1132 milliárd euróra nőtt. A becslések azt mutatták, hogy az áfarés valószínűleg tovább csökkent 2019-ben, 130 milliárd euró alá, valamint a VTTL 10%-a alá csökkent. Stabil tagállami arány, némi javítással: a tag-

⁹ European Commission: *VAT scheme for Small Businesses*. Taxation and Customs Union.

¹⁰ MOSS- (*Mini One Stop Shop*) rendszer: a Mini Egyablakos Rendszer olyan adózók számára kínál egyszerű, hatékony, egyablakos és elektronikus ügyintézési lehetőséget, akik az Európai Közösség országaiba teljesítenek távolról is nyújtható szolgáltatást (vagyis távközlési, rádió- és televízióműsor-, illetve elektronikus szolgáltatást) olyan fogyasztók számára, akik nem alanyai az általános forgalmi adónak (illetve a hozzáadottérték-adónak).

¹¹ Salamon Ildikó – Véber Emília: Formálódik a végleges hozzáadottértékadó-rendszer. *ÁSZ*, 2019. július 2.

¹² European Commission: *VAT Gap: Frequently asked questions*. Brussels, 2020. szeptember 10.

államok rangsora a rés relatív nagysága tekintetében viszonylag stabil maradt. Összességében a tagállamok többségében csökkent az áfakülönbség, a legnagyobb javulást Magyarországon, Lettországon, Lengyelországban és Görögországban észlelték. A pozitív csökkenő tendencia nemcsak az áfakülönbséget csökkentő országok számában volt szembetűnő, hanem az áfakülönbség csökkenéséhez viszonyított százalékos növekedés szempontjából is: az átlagos csökkenés (0,7 százalékpont) kevesebb mint a fele az átlagos növekedés (1,6 százalékpont). 2018-ban a becsült hozzáadottértékadó-különbségek a tagállamok között Svédországban 0,7%-tól Romániában 33,8%-ig terjedtek. A legkisebb különbség Svédországban (0,7%), Horvátországban (3,5%) és Finnországban (3,6%) volt megfigyelhető, a legnagyobb Romániában (33,8%), Görögországban (30,1%) és Litvániában (25,9%). Összességében az EU28 fele 9,2% feletti különbséget regisztrált. Névlegesen a legnagyobb hiányt Olaszországban (35,4 milliárd euró), az Egyesült Királyságban (23,5 milliárd euró) és Németországban (22,1 milliárd euró) regisztrálták. Az áfarésről készített tanulmány becslése szerint amennyiben az EU gazdasága a koronavírus-járvány hatására összességében 7,4 százalékkal fog csökkenni 2020-ban, és az államháztartási hiány is ezzel párhuzamosan nő, akkor az áfahiány is mintegy 4,1%-kal nőhet az előző évhez képest, és elérheti akár a 164 milliárd eurót is 2020-ban.¹³

A gazdaság kifehérítésére vonatkozó magyar kormányzati intézkedések

Magyarország esetében az évről évre javuló eredményekből egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a magyar kormány gazdaságkifehérítő intézkedései eredményesek. Amíg a magyar adóelkerülési ráta 2013-ban még 21% volt, addig 2019-ben már csak 6,6% az erre vonatkozó, áfarésről szóló tanulmány szerint.¹⁴

A gazdaság kifehérítésére vonatkozó kormányzati intézkedések többek között a fekete- vagy szürkegazdaság méretének csökkentésére, illetve az adóelkerülés – ezen belül az áfaelkerülések – csökkentésére irányultak.¹⁵ A magyar gazdasági társaságokra vonatkozó jogi ellenőrzési és jogkövetést javító eszközcsomagot dolgozott ki és léptetett hatályba a magyar kormány 2012 és 2018 között. Ennek az intézkedéscsomagnak a részét képezte az online pénztárgépek alkalmazásának kötelezettsége, a fordított áfa fizetésének bevezetése, az áfakulcsok célzott körben

¹³ CASE – Center for Social and Economic Research: *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States. 2020 Final Report*. European Commission, 2020. szeptember.

¹⁴ CASE – Center for Social and Economic Research (2020): i. m.

¹⁵ Állami Számvevőszék: *Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamatára*. 2019. december.

végrehajtott csökkentése, az elektronikus árukísérő rendszer (EKÁER) bevezetése és az online számlázás előírása.¹⁶

Online pénztárgépek bevezetése

Az online pénztárgépek bevezetését elsősorban az indokolta, hogy az adómérték növekedése nélkül is többletbevétel elérését eredményezi. Ezért az online pénztárgépeket olyan gazdasági események bizonylatolására kell használni, ahol az értékesítés a végfelhasználó részére történik, azonnali készpénzfizetés mellett. Ugyanis ekkor a vevő jellemzően nem érdekelt a nyugta elkérésében, míg az eladónak erős érdeke fűződhet ahhoz, hogy a keletkezett bevételét eltitkolja. Az online pénztárgép nyomon követhetővé teszi a kiskereskedelmi forgalmat, oly módon, hogy az értékesítési adatok közvetlenül az állami adó- és vámhatóságnál jelennek meg. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy az online pénztárgép és az adóhatóság között egy olyan biztonságos adatkommunikáció működjön, amely kívülről nem manipulálható. Ezen alapvetések mellett 2012 májusában kezdődött meg az 1995 óta alkalmazott pénztárgéprendszer átalakítása.¹⁷ Az online pénztárgépek műszaki követelményei 2012 decemberében váltak ismertté a pénztárgépek és taxaméterek műszaki követelményeiről, a nyugtakibocsátásra szolgáló pénztárgépek és taxaméterek forgalmazásáról, használatáról és szervizeléséről, valamint a pénztárgéppel rögzített adatok adóhatóság felé történő szolgáltatásáról szóló 3/2013. (II. 15.) NGM rendelet révén.¹⁸ Az Európai Bizottság előtti notifikációs eljárás lezárulását követően pedig szétválasztották a taxaméterre és az online pénztárgépre vonatkozó szabályozást.¹⁹

Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (új Art.) 106. §-a tartalmazza az online pénztárgéppel való adatszolgáltatásra vonatkozó részletes szabályokat, valamint az adatszolgáltatás minőségét biztosító követelményeket.²⁰

¹⁶ Szilovics Csaba: Az adócsalás elleni küzdelem új eszközéről. *Büntetőjogi Szemle*, 8. (2019), 1. 102–107.

¹⁷ Adó Online: *Az online kasszákhoz kapcsolódó szabályozás 2017-ben*. 2017. március 23.

¹⁸ 3/2013. (II. 15.) NGM rendelet a pénztárgépek és taxaméterek műszaki követelményeiről, a nyugtakibocsátásra szolgáló pénztárgépek és taxaméterek forgalmazásáról, használatáról és szervizeléséről, valamint a pénztárgéppel rögzített adatok adóhatóság felé történő szolgáltatásáról.

¹⁹ 48/2013. (XI. 15.) NGM rendelet a pénztárgépek műszaki követelményeiről, a nyugtakibocsátásra szolgáló pénztárgépek forgalmazásáról, használatáról és szervizeléséről, valamint a pénztárgéppel rögzített adatok adóhatóság felé történő szolgáltatásáról; 49/2013. (XI. 15.) NGM rendelet a taxaméterek műszaki követelményeiről, a nyugtakibocsátásra szolgáló taxaméterek forgalmazásáról, használatáról és szervizeléséről.

²⁰ 2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről (új Art.).

Az online pénztárgép képes arra, hogy az összesített bevételi adatokat helyben tárolja, és azokat kommunikációs csatornán valós idejű adatszolgáltatás keretében továbbítsa az állami adó- és vámhatósághoz. A hazai szabályozás előnye, hogy az adatszolgáltatás teljeskörűen tartalmazza az adózó értékesítéseit, az online pénztárgép tekintetében bekövetkezett változásokat (áramszünet, napi nyitáshozzá- zárás); teljes adattartalma az online pénztárgép memóriájából kiolvasható, valamint automatikusan beépül az adóhatósági nyilvántartásba. Az online pénztárgép adatszolgáltatásán keresztül érkező adatokat az adóhatóság kockázatelemzési eljáráshoz használja fel, amely során az adóhatóság az adókötelezettségek teljesítésével összefüggő kockázatok azonosítása, valamint az azonosított kockázatok fennállásának kizárása vagy megállapítása érdekében kockázatelemzést végez.²¹

A fordítottáfa-fizetések bevezetése

A fordított adózásra vonatkozó szabályok értelmében az ügyletkezhez kapcsolódó adó megállapítására és elszámolására nem az ügyletet teljesítő adóalany, hanem annak megrendelője (vagyis a vevő vagy a szolgáltatást igénybe vevő adóalany) kötelezett.²²

Az uniós hozzáadottértékadó-rendszerek alapvetően frakcionált²³ befizetésekben alapulnak, az áfát a termelési és az elosztási lánc minden szakaszában beszedik, miután a vásárlások után fizetett előzetes hozzáadottérték-adót beszámítják az értékesítés után kapott kimenő hozzáadott érték adóba. A hozzáadottértékadó-irányelv 193. cikkében megállapított fő szabály szerint az a személy, aki e hozzáadottérték-adó megfizetéséért felelős, árukat szállító vagy szolgáltató személy. A felelős személy az a személy, aki áfát fizet a kincstár felé.²⁴ Bizonyos, jól körülhatárolható helyzetekben előírják, hogy a felelős személy az árukat vagy szolgáltatásokat beszerző személy, és nem az, aki ezeket az árukat vagy szolgáltatásokat szállítja. Az ilyen kötelező fordított adózás az EU egész területén, az EU összes tagállamában alkalmazandó a hozzáadottértékadó-irányelv 195–198. cikkében meghatározott feltételekkel. Azokban a tagállamokban, amelyekben az esedékes hozzáadottérték-adó esedékes, előírhatják, hogy az áfa megfizetéséért felelős személy az árukat vagy szolgáltatásokat beszerző személy, ha az ügyletet olyan szállító végzi, aki nem abban az országban telepedett le,

²¹ Adó Online (2017): i. m.

²² A 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról 142. § tartalmazza részletesen ennek szabályait.

²³ Frakcionált: szakaszos, több egymást követő szakaszban végzett.

²⁴ A Tanács 2006/112/EK irányelve (2006. november 28.) a közös hozzáadottértékadó-rendszerről.

ahol a hozzáadottérték-adó esedékes. Az ilyen fordított adózást nemzeti szabályozás szabályozza. Azok a tagállamok, amelyekben a hozzáadottérték-adó esedékes, előírhatják, hogy a hozzáadottérték-adó megfizetésére kötelezett az a személy, aki az árukat vagy szolgáltatásokat meghatározott ügyletekhez vásárolja, függetlenül a szállító lakóhelyétől vagy telephelyétől. Az ilyen fordított adókiivetést, amelynek célja az esetleges adócsalások vagy adókijátszások kezelése, nemzeti szabályozás szabályozza.

A fordított adókiivetési mechanizmust a tagállamok meghatározott esetekben a hozzáadottértékadó-irányelv 395. cikke alapján (vagy a 394. cikk rendelkezése alapján) kiadott külön engedély rendelkezéseivel összhangban, illetve az irányelv 199., 199a. és 199b. cikkében meghatározott feltételek szerint hajthatják végre.²⁵

A fordított adókiivetési mechanizmus áthárítja a kimeneti áfa elszámolásának felelősségét a szállítótól az ügyfélre. Ez megakadályozza a szállítót abban, hogy felszámolja a hozzáadottérték-adót a vevőnek, de aztán ne fizesse be azt a Kincstárnak. Ezzel a tagállamok számára lehetőség van arra, hogy fordított adózást alkalmazzanak előre meghatározott termékek és szolgáltatások értékesítése, illetve nyújtása esetében, különösen olyan termékek és szolgáltatások esetében, amelyek a család kereskedők által a Közösségen belül elkövetett csalásra alkalmasak.

Az áfakulcsok célzott körben végrehajtott csökkentése

Az elmúlt évtizedekben az élelmiszer-termelést és -forgalmazást erősen jellemezte a feketegazdaság és az illegális jövedelemszerzésre irányuló költségvetési csalások, adóelkerülés jelenléte Magyarországon. Ezért az elmúlt évek áfakulcs-csökkentéseivel érintett termékek jellemzően a mezőgazdasági termelésből kerültek ki. Az áfával kapcsolatos csalások irányulhatnak a fizetési kötelezettség elkerülésére, vagy a jogosulatlan adólevonásra (és visszaigénylésre), ami kimeríti a költségvetési csalás²⁶ fogalmát. Az áfaadóalanyok esetében a lebonyolított ügyletek, az ezekből keletkezett bevételek eltitkolása csökkenti az áfafizetési kötelezettséget. A feketegazdaság jelenléte különösen a sertéságazatban volt jellemző, itt a szakemberek a feketegazdaság arányát 40-50%-ra is becsülték. Az illegális jövedelemszerzés jellemzően vagy az áru forrásának meghamisításával, vagy fiktív exporttal, vagy céglánccalaton keresztül megvalósított jogtalan adólevonás, illetve adó-visszaigénylés, valamint az adófizetési kötelezettség nem teljesítése révén valósult meg. Az ágazaton

²⁵ ANNEX to the Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the effects of Articles 199a and 199b of Council Directive 2006/112/EC on combating fraud.

²⁶ Költségvetési csalás: a Btk.-t módosító 2012. évi C. tv. 396. §-a az adócsalás, a csempészet stb. helyett bevezette a költségvetési csalás nevű különös részi tényállást. A módosítás 2013. július 1-jén lépett hatályba.

belül is igen elterjedt volt az úgynevezett körhintacsolás,²⁷ amelyben import, illetve export során, több közreműködő társaság bevonásával az értékesítési láncolat egyik pontján jogtalan adó-visszaigénylésre kerül sor.²⁸

Az áfa mértékének csökkentésére nagy részben olyan termékek esetében került sor, amelyek piacán jelentős volt korábban az illegális forgalom aránya. Így az élő és félsertések,²⁹ nagytestű állatok, mint szarvasmarha, juh és kecske,³⁰ sertés tökehúsok,³¹ baromfihús,³² madártojás, az emberi fogyasztásra alkalmas halak, sertésbelsősegek,³³ tej³⁴ stb. esetében. Az alacsonyabb áfamérték megállapításának célja ezekben az esetekben elsődlegesen a feketegazdaság visszaszorítása, az adóelkerülés csökkentése volt.

Az elektronikus árukísérő rendszer (EKÁER) bevezetése

Az EKÁER a magyar Nemzeti Adó- és Vámhivatal által létrehozott és működtetett, az árumozgást figyelő, ellenőrző és regisztráló technikai rendszer, amelynek elsődleges célja az áruk szállításával összefüggő visszaélések számának,

²⁷ A körhintacsolás lényege, hogy a vállalkozás határokon átnyúló tranzakció során áfa-, illetve hozzáadottérték-mentesen terméket vesz, majd továbbértékesíti azt országon belül ráterhelve az áfát, amit nem fizet meg.

²⁸ Állami Számvevőszék (2019): i. m.

²⁹ A 2013. évi CC. törvény 27%-ról 5%-ra csökkentette az élő és félsertésre alkalmazandó áfa-kulcsot.

³⁰ A 2014. évi LXXIV. törvény 27%-ról 5%-ra csökkentette a köztes terméknek minősülő, nagy testű élő állatok (szarvasmarha, juh és kecske) és a vágott testek értékesítésére alkalmazandó áfakulcsot.

³¹ A 2015. évi LXXXI. törvény a sertés tökehúsok értékesítés áfakulcsát csökkentette 27%-ról 5%-ra.

³² Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (Áfa tv.) 82. § (2) bekezdése alapján az e törvény 3. számú mellékletében felsorolt termékek, szolgáltatások esetében az adó mértéke az adó alapjának 5%-a. Az Áfa tv. 3. számú melléklet I. része – s ebből következően az 5%-os adómérték alá tartozó termékek köre – 2017. január 1-jével egy új, 52. ponttal egészül ki, amely a következőket tartalmazza: a 0105 vtsz. alá tartozó baromfi élelmezési célra alkalmas húsa, vágási mellékterméke és belsősége frissen, hűtve vagy fagyasztva.

³³ Az Áfa tv. 3. számú melléklet I. részének – vagyis az 5%-os adómérték alá tartozó termékek körének – 2018. január 1. napjával történő módosítása keretében az említett melléklet – többek között – az alábbi három új ponttal (55., 56., 57. pontok) egészült ki: emberi fogyasztásra alkalmas élő hal, a díszhal kivételével; emberi fogyasztásra alkalmas hal (ideértve a halbőrt, ikrát, haltejet, halmáját és egyéb belsőségeket is) frissen, hűtve vagy fagyasztva, a cápa kivételével; emberi fogyasztásra alkalmas halfilé és más halhús (aprított is) frissen, hűtve vagy fagyasztva, a cápahús kivételével.

³⁴ Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény 2019. január 1-jétől hatályos módosítása az 5%-os adómérték alá tartozó körbe sorolta át az ultramagas hőmérsékleten hőkezelt tejekeket (ESL- és UHT-tejek) is.

az általános forgalmi adóra elkövetett csalások számának csökkentése.³⁵ Az új rendszer működésének legfontosabb eleme, hogy 2015. január elsejétől útdíj-kötelessé vált a 3,5 tonnás vagy annál nagyobb össztömegű gépjármű által végzett közúti fuvarozás, és annak megkezdése előtt a fuvarozásért felelős személynek vagy gazdasági társaságnak a tervezett szállítást be kell jelentenie az adóhivatalnál, és úgynevezett EKÁER-számot kell igényelnie. A fent meghatározott körben lévők kizárólag érvényes EKÁER-számmal végezhetnek szállítási tevékenységet. A törvény nevesíti, hogy az úgynevezett kockázatos termékek esetében szigorúbb eljárási szabályokat kell alkalmazni. A kockázatos termékkörbe alapvetően élelmiszereket soroltak be (hús, tej, vaj, sajt, liszt, cukor, étolaj). E termékkör esetében még az egyébként nem útdíjköteles 3,5 tonna össztömeg alatti szállításokat is be kell jelenteni és engedélyeztetni kell. A rendszer működéséhez kapcsolódik a HU-GO országos kamerahálózat, amelynek működési szabályait a 2013. évi LXVII. törvény határozta meg. Ennek megfelelően 2015. január 1-jétől a HU-GO rendszer által begyűjtött digitális forgalmi információkat a NAV jogosult átvenni és munkájában felhasználni. A kihelyezett közúti forgalmi utat ellenőrző kamerák segítségével a szállítmányok mozgása a teljes belöldi közúti hálózatban pontosan nyomon követhető, és az összegyűjtött adatok egybevetethetők a NAV által megszerzett adatokkal, így az EKÁER-bejelentéseken alapuló információkkal is. A rendszer kiegészült a fuvarozók által nyújtott pénzügyi garanciarendszerrel is. Az EKÁER szempontjából közvetlenül az alábbi jogi szabályozások meghatározóak:

- az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvény;
- az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény, az adóhatóság által fogadatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvény;
- az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (Áfa tv.);
- az adóigazgatási eljárás részletszabályairól szóló 465/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet;
- az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működéséről szóló 13/2020. (XII. 23.) PM rendelet;
- az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működésével összefüggésben a kockázatos termékek meghatározásáról szóló 51/2014. (XII. 31.) NGM rendelet.

Az EKÁER alapjául szolgáló jogszabályok 2021. január 1-jétől megváltoztak. A legfontosabb változás, hogy 2021. január 1-jétől kizárólag azokat a termékeket kell bejelenteni, amelyek az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működésével összefüggésben a kockázatos termékek meghatározásáról szóló

³⁵ Szilovics (2019): i. m.

51/2014. (XII. 31.) NGM rendelet mellékleteiben szerepelnek. Bővült a kockázati biztosíték alól mentesülők köre. Az EKÁER hatálya alá tartozó termékekre főszabály szerint kockázati biztosítékot kell nyújtani, ám e kötelezettség alól a szabályozás bizonyos esetekben mentességet biztosít. 2021. január 1-jétől a korábbi mentességek mellett már a megbízható minősítésű adózóknak sem kell kockázati biztosítékot nyújtaniuk. Továbbra is kizárólag érvényes EKÁER-számmal folytatható a gépjárművel végzett, közúti fuvarozással járó termékértékesítés, termékbeszerzés, egyéb célú termékmozgatás.³⁶ Az EKÁER segíti a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) ellenőrzési munkáját, átláthatóbbá teszi a gazdasági folyamatokat, és szélesíti a jogkövető adózók körét.

Az online számlázás előírása

A gazdaságkifeherítés mellett a vállalkozások digitális átállásában is fontos mérföldkő az online számlázás. Az adóalanyoknak 2020. július 1-jétől adatot kell szolgáltatni minden olyan számláról, számlával egy tekintet alá eső okiratról, amelyet

- belföldi adóalany állít/bocsát ki
- belföldön nyilvántartásba vett adóalanynak,
- az Áfa tv. előírásai szerint belföldön teljesített ügyletről.

Az áfaalanyok számlaadat-szolgáltatási kötelezettség alá eső számláinak, számlával egy tekintet alá eső okiratainak (számla) köre 2021. január 4-től kibővült. Ettől az időponttól már nemcsak a belföldön nyilvántartásba vett áfaalany vevőknek kiállított számlákról kell adatot szolgáltatni, hanem az adatszolgáltatási kötelezettség kiterjed minden olyan számlára, amire az Áfa tv.³⁷ számlázási szabályai alkalmazandóak. Így 2021. január 4-től számlaadat-szolgáltatási kötelezettséggel érintett a nem áfaalany személynek, szervezetnek és a külföldi áfaalanynak kiállított számla is. Kötelező adatot küldeni 2021. január 4-étől a NAV-hoz minden olyan számláról, módosító, érvénytelenítő számláról, amelyre az áfatörvény számlázási szabályai vonatkoznak. A kötelező adatszolgáltatást a NAV erre a célra létrehozott elektronikus felületén, az Online Számla rendszerben kell teljesíteni az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (Áfa tv.) 10. számú melléklete alapján. Jogszabályi szinten 2021. január 4-től vált teljessé az Online Számla rendszer, amelynek segítségével már minden számlát, még a magán-személyek részére kiállítottakat is látja a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV).

³⁶ Az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működéséről szóló 13/2020. (XII. 23.) PM rendelet 2. §-ában meghatározott tevékenységek esetében.

³⁷ Áfa tv. 10. számú melléklet 1. pontja.

Összefoglaló megállapítások

A gazdaságkifehértés online korszakát 2014-ben indította el a magyar kormány, ekkor vált kötelezővé az online pénztárgép használata. Ezt követően indult útjára az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrző rendszer éles üzeme. Majd ezt követően vezették be az online számlázás rendszerét. Mindezeknek köszönhető, hogy 2018-ban Magyarországon csökkent a legnagyobb mértékben az adóelkerülési ráta az európai országok között, és 2019-ben még tovább javult, ezzel pedig az áfarés tekintetében már sikerült megelőznünk olyan országokat is, mint Németország, Ausztria, Dánia. A magyar gazdaságkifehértés online találmányai mellett, hogy mára nemzetközi szinten is példaértékű modellekké váltak, megteremtették az adócsökkentés költségvetési lehetőségét is. A koronavírus-válság idején különösen fontos, hogy az állam védje a tisztességes vállalkozásokat, és senki se bújhasson ki az adók megfizetésének kötelezettsége alól, ezért a feketegazdaság elleni küzdelem tovább fog folytatódni, hogy az adóelkerülési ráta a lehető legkisebb legyen.

Irodalomjegyzék

- Adó Online: *Az online kasszákhöz kapcsolódó szabályozás 2017-ben*. 2017. március 23. Online: <https://ado.hu/ado/az-online-kasszakhoz-kapcsolodo-szabalyozas-2017-ben/>
- Állami Számvevőszék: *Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamataira*. 2019. december. Online: www.asz.hu/storage/files/files/elemzesek/2019/afa_20191206.pdf
- CASE – Center for Social and Economic Research: *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States. 2020 Final Report*. European Commission, 2020. szeptember. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2020_en.pdf
- European Commission: *Action Plan on VAT*. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/action-plan-vat_en
- European Commission: *Central Electronic System of Payment information*. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/central-electronic-system-payment-information-cesop_en
- European Commission: *European Commission proposes far-reaching reform of the EU VAT system*. Brussels, 2017. október 4. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_3443
- European Commission: *New measures to fight VAT fraud using payment data*. Taxation and Customs Union. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/news/new-measures-fight-vat-fraud-using-payment-data_en
- European Commission: *Questions and answers. VAT Gap: Frequently asked questions*. Brussels, 2020. szeptember 10. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1580
- European Commission: *VAT Gap: Frequently asked questions*. Brussels, 2020. szeptember 10. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1580
- European Commission: *VAT rates applied in the Member States of the European Union Situation at 1st January 2020*. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf
- European Commission: *VAT scheme for Small Businesses*. Taxation and Customs Union. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/action-plan-vat/vat-scheme-for-small-businesses_en
- MOSS- (*Mini One Stop Shop*) rendszer. Online: <https://moss.nav.gov.hu/>
- Salamon Ildikó – Véber Emília: *Formálódik a végleges hozzáadottértékadó-rendszer*. ÁSZ, 2019. július 2. Online: www.aszhirportal.hu/hu/hirek/formalodik-a-vegleges-hea-rendszer
- Szilovics Csaba: *Az adócsalás elleni küzdelem új eszközéről. Büntetőjogi Szemle*, 8. (2019), 1. 102–107. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSZ_201901_102-107_SzilovicsCsaba.pdf